

KAKO ZAVRŠITI PRIČU

tito bilopavlović

Ja sam pred njom krivac. Priznajem, ali pola mi se ne oprašta. Nema ni tko oprostiti, jer ona još nije rođena. U tome i jest problem: da bi mi bilo oprašteno, ona mora postati i ostati, jer ako nestane čim nastane, ja ću i dalje ostati krivac, ali s uvećanom krivnjom.

Hodati, ležati, čitati, pušiti, malo ljubiti, biti zavidan, biti dobar, biti otvoren, biti mrzak i biti nevin, smiješiti se, biti ojađen, biti visok, biti sam i znati svoju krivnju pred pričom koje još nema, koja je kao ruža u jutarnjem zrijetju, ali još nerasklopljena. Ja se bojim njene večeri, kada će se osuti, jer ne umijem zadržati je u trajnoj otvorenosti, u dugom, beskrajnom mirisu. U svojoj nevinosti, ona ne zna što s njom ima biti. Ne znam ni ja, no moja slutnja je vrlo sigurna, gotovo kao znanje. Vječne formule još nisu otkrivene, i to je dobro. Međutim, pronašao sam da priče treba dovršavati tako da ostanu nedovršene. Ali, kakav je to nesvršeni svršetak? Nitko neće biti zadovoljan, a možda će i priča biti nezadovoljna, čak zbrkana i izgubljena. Jer ja ću reći: evo priče! Ovo je njen početak, ovo kraj. U njoj se zbiva ovo i ono, zato i stoga. A svega toga neće biti i svi će opravdano zaključivati da sam običan lažov i skriboman koji piše, jer ništa ne zna raditi, čak ni pisati. Zato pokušavam unaprijed biti iskren, makar će zato i oni najuporniji prestati čitati retko koji si-jeđe. Svi mi sve znamo, pa umjesto nusušne realnosti bolje nam prija poneka namirisana obmana koja nas ostavlja u uvjerenju da ipak vrijedimo više no što nam se čini. A obmane su, po pravilu, najbolje organizirane. U njima je sve jasno i uvjerljivo njihova baš je u tome što sigurno dokazuje da drugačije ne može biti. To dolazi otuda što imaju prokušanu strukturu, imaju početak i kraj, imaju zdrava objašnjenja i dokaze. Treba samo pročitati njihove poruke i postati pametan. Zaista, takve stvari ne treba odbijati.

Pa šta je onda tu prtljam svojim pričama koje ne posjeduju ni jednu od spomenutih vrlina? A šta mogu kad sam pronašao da priče trebaju svršavati nesvršetkom. Što nemaju početka, to je još oprostivo, jer ni druge stvari nemaju početke, budući je nemoguće reći: ovo baš sada počinje, kad ništa ne postoji što samo sebe rađa, što je samo sebi uzrok, osim boga, koji je odavno mrtav. No, kraja bi trebalo biti, jer, ako smo daleko od početka, kraju smo vrlo blizu. Napišem li, dakle, priču koja nema ni kraja, mirni, dobri ljudi, ako upere na nju kritičko oko, reći će: — I to nam je nekakva priča! To je prazno naklapanje, to su halucinacije. Nesretnik koji je to napisao nesumnjivo je lud. Ta u tim redovima ništa se ne događa i zar da mi razbijamo glave o tome što je taj društveno nekoristan mladać htio reći? A ne, hvala lijepa! Za takve trice i kućine nemamo vremena.

Da sam imalo savjesniji, morao bih se nađ tim opravdanim sudovima i te kako zamisliti. A šta ja radim? Ja neodgovorno, gotovo asocijalno puštam da se dobre sudije na me žestoko naljute. Čini mi se čak da uživam u tome što oni ne mogu samo tek tako, kao ispiti čašu vode, završiti moju priču. Stvari umiru kad su završene. Eto divne prilike za moju priču da oстане rasklopljena, kao ruža u zavijek zaustavljenom prepodnevju. Ne baš zavijek, već za jedno vrijeme, ni dugo ni kratko — upravo toliko koliko traje nerazgovjetno sjećanje.

DJEVOJKA

Njeno lice pomalja se u svjetlosti, i samo biva svjetlost, čista i neuporediva. U toj svjetlosti stvari se odmaraju, ljudi žmirkaju kao iznenađeni i u svemu drhti neki budući život. Ona pali cigaretu, pri tom naginje glavu udesno, sklapa oči i dosađuje se. Kao trenuci iz nekog dobrog filma, koji bi bio zaboravljen da nje nema. Njena dosada — njeno je sjećanje: ona ovijla ruke oko mladiceva vrata, igra se čuperkom kose i traži ožiljak. Ona govori, neprekidno govori drage riječi, same male istine, koje se ponavljaju, ali nisu dosadne, jer otvaraju njeno tijelo, bježe iz njega, ne ostavljajući prazninu za sobom, već umnogostručenu čežnju, bivaju bestidne i djetinjaste, bivaju slavije koje raste visoko, hraneći se čistom prastarom slašću; slavije zaljubljen u sebe, bez potrebe za svjedocima i hvaliocima.

Tada otvara oči. Slične joj žilice trepere u sljepoočnicama dok pije, dok govori prijateljići za stolom: „Ana, je li to talijanska vesta?“ Ili: „Prije pola sata smo ručale, a već mi neki bog svira u želucu.“ Ili: „Vidi, molim te, onog tipa! Pljunuti Alen Delon.“

Ona opet sklapa oči. (Svi bi ponekad trebali isto činiti i sjećati se.): „U pokrajini govore o meni kao o kurvi. Hm! Semlini gospodin inženjer Lukić vjerojatno uz to češka desnicom mjesecinu i klima glavom zamišljeno i zabrinuto. Kad se sa mnom rukovao, dlanovi mu bijahu znojavi. Upinjao se da ostavi dojam pozne svježine. Dajem glavu da bi ga udarila kap kad bi tom istom rukom kliznuo niz moj trbuh. Samo neka pričaju. Spavam s kim želim. Kako je divno odabrati i nikom ništa ne zamjerati. Uživam u tome da im kuham nedjeljni ručak i perem košulje koje ujutro mirišu na vedrinu iznad rijeke. Volim ih promatrati kad su zbunjeni, ti veliki dječaci koje sama odabirem, a potom ih silim da oni mene odaberu. Kako samo obilaze i pelivane se, ne znajući da su konci u mojim rukama, da ja poznam i početak i kraj, puštajući ih da taktiziraju suočeni s mojom bezazlenošću. Ostavljam ih u slatkoj zabludi. Kad ulaze u sobu, tako su nježni i nespretni u nedoumicama. Hrabre sami sebe duhovitostima u kojima nema ništa smiješno, osim toga što sam ih čula već bezbroj puta. Ujutro su, pak, vrlo ozbiljni; sjede u krevetu pomalo umorni i nonšalantni, šute i puše. Zabavlja me taj njihov osjećaj posjedovanja nečije odanosti, kao da su u nezgodi, jer ne znaju kako bi se otrešli te djevojčice s kojom mogu činiti što hoće, ali nemaju želje da bilo što učine. Kako dugo smišljaju prikladne rečenice koje bi značile oproštaj, a ne bi bile uvredljive. Kad bi samo znali da im je sve unaprijed oprašteno. Čak i kad pokažu krajnju nespretnost u ljubavi... Ne, nije to ljubav. To je samo mala slatka zbrka želja da se savlada nepovjerenje. Trenutak prisnosti. Da, čak i kad su nestrpljivi, uplašeni i nevjeshi, ja ih radosno ispraćam, popravljam im kravate i dugo gledam za njima. Oni su poslije toga malo više uvjereni u svoju muškost, sigurnije se vladaju u društvu vršnjaka i mogu sudjelovati u razgovoru. Dobri veliki dječaci koji govore o meni da sam kurva.“

Sve prekida mladić koji prilazi stolu. Lijeno sjeda i mršti se kao da je vrlo, vrlo umoran ili kao da mu je glava puna snažnih kombinacija i velikih pothvata, o kojima oni što sjede uokolo ne mogu ni sanjati, jer ne znaju ništa o teškoj i dosadnom životu.

★

Šta, reći će netko, zar je to priča? Pošteno je od tog nadobudnog piskarala što nas je na vrijeme upozorio. To će reći praveći od svog lica dosadni upitnik, osjećajući se pomalo neugodno, kao poslije onih čudnih viceva kojima se nitko u društvu ne smije, pa stoga izgledaju krnji ili nespretno ispričani. Priča, međutim, ima nastavak. Istina, nisu ista lica niti isto nezbižvanje, no, ja skromno mislim da su sve priče na svijetu jedna jedina priča, — osim onih koje su besprijetkorno ispričane i tako perfektno složene da se čini da nisu od ovoga svijeta. Slab sam za takve priče. Hoću reći da nisam dovoljno razuman da bih shvatio da su dva i dva za sva vremena četiri.

MALA TUŽNA NEDELJA

Pjegavi je truckao nogom po taktu neke rastrzane melodije koju je povraćao sivi prašnjavi zvučnik iznad njegove glave, pod plavo-zuto ispruganim voštanim platnom, razapetim nad tridesetak stolova zaposjednutih od neorganiziranog mnoštva čupavih glava, s licima koja kao da nešto očekuju. Kao prizor s turističkih prospekata, cio taj prostor sa zelenom ogradom i ulončenim cvijećem, s automobilima koji su se pomicali neznano kuda i otkuda, s parkom u pozadini i od nekog praznića zaboravljenoj zastavi na balkonu jedne klasične višekapnice, sve se to Pjegavom nametalo iskjučivo kao skup raznobojnih mrlja, poput snova nakon kojih, još dremovni, pomišljamo da s nama nešto nije u redu. Ali Pjegavi nije ništa pomišljao; sve je to bilo tu i kočoperilo se, muvalo se, miješalo; u svemu je trajao. kao zajednički nazivnik, kao osnovna boja, kao gospodujući miris onaj ritam iz plehnate naprave nad njegovom glavom, ta bitna ludost koja mu je igrala u živcima, tjerajući mišiće da joj se povinuju. Zdravko je konačno došao, smiješeci se skupljenih usana da prikrije zube, žute i rijetke, kao napol orunjen kukuruzni klip.

— Zdravo — rekao je.

Pjegavi je promrsio da je to svinjarija što on uvijek čeka kao zvonar na podne i da je mogao lijepo sam otići i tamo, na rijeci, baciti hlače u grmlje i leći na pijesak kao čovjek.

—Ma ne možeš se otreći nakaze — branio se Zdravko — kao krpelj, prilijepi se i siše krv. Te ne budi grub, ne budi nezahvalan, kao da ja njoj nešto dugujem, vrag joj mater. Kod mene spava, kod mene puni onaj svoj nezasićni kljun i dobije sve što joj treba, i onda još da ne mogu pristojno provesti nedjelju, e, to ne može! Možda ja nisam prepaletan, ali nisam ni toliko glup da izigravam poslovođu ubožnice, gdje posrnule djevojčice mogu naći pun krevet i pun tanjur samo zato što one nisu ništa krive. A ko je kriv, boga mu četiri, društvo, valjda?

Išli su lijeno prema autobuskom stajalištu.

— A ko ti je rekao da se petljaš s njom — mrzovoljno reče Pjegavi, mahnuvši zamotuljkom momcima koji prilazahu autobusu s druge strane — u početku je bila i nježna, i brižna, i ljupka, i pametna i šta sve još, a sad izlazi da je Krnjo imao pravo kad je rekao za nju da je trula kao stara banana i glupa kao pegla. Šta ti zapravo hoćeš? Pronađi nešto na što ćeš se moći osloniti, nešto kao volja, neko uvjerenje... Nećeš valjda čitav život protračiti u traženju obmana.

Pjegavi je znao da govori u vjetar. Možda je sam sebe htio uvjeriti u vrijednost nekih sudova, nadenih u dobrim knjigama.

Izlake iz autobusa i, kao da upravo izlaze u slobodu iz neke gnječavosti, vlažnosti, oštih mirisa, šire ruke, pretrčavaju cestu i gube se u guštiku prema rijeci, gdje raste mravinjak. Već idu obalom,

zvjerajući prema ljepoticama raspuštenih kosa, s onim malim krpicama na tijelu, koje sjede ili napol leže i sklopljenih očiju podaju se suncu, naizgled odsutne i usamljene.

Nadoše još nenapučenom čistinu, skinuše se, legoše u travu i zapališe cigarete.

— Imamo dobar dan — reče Zdravko.

— Ha, ljeto je, samo mi se čini da smo proketo usamljeni.

Zdravko svrnu lice prema Pjegavom, iznenađen i zatečen, kao kad čovjek skriva u šaci tuđu stvar, pa mu odjednom netko kaže da sve zna, a čovjek pomisli da taj možda zna i za tu stvar oko koje se znaji dan.

— Idem u vodu — reče.

Pjegavi je gledao za njim kako odmiče prema vodi, obrubljenoj uskom prugom pijeska, kako malo oklijeva časak i već se vidi samo njegova mokra kosa iznad vode i odmjereni zamasi ruku.

— Nikad se nismo dovoljno približili — mislio je Pjegavi — nedostaje mu ona prava postojanost u čekanju i strpljenju. Tko je od nas dvojice u pravu? On, koji... Ma ne! Usporedbe ne pomažu. Čak i nije pitanje u tome da li je netko u pravu, već možda u tome tko je manje nesretan? Glupost! Ležat ću ovdje, crnjeti i ne misliti ništa.

Dvije grupice mladića i djevojaka prostiru oko njega debele velike ručnike, raskapaju zamotuljke, skidaju se. Oko podneva čitava je čistina zaposjednuta. Njih dvojica gotovo i nisu razgovarali. Pjegavi se pokušavao zabaviti promatranjem onih što su uokolo čitali novine i krimiče, čavrljali međusobno, spavali s glavom u krilu onih koje su tog časa najviše voljeli, jeli voće, igrali se s golom bezazlenom djecom i činili hiljade drugih stvari koje čine ljudi u prilikama kad ne treba razmišljati, samo se opustiti, opustiti... Zdravko je zaspao u hladu. Silazeći k zapadu, Sunce ga je prevarilo i potajno osvojilo, dio po dio, i Pjegavi je opazio kako mu se oko dlačica na trbuhu skupljaju zrnca znoja, a koža po čitavu tijelu postaje mrkocrvena.

„Kako glupavo trati vrijeme“, mislio je Pjegavi, „spava u vrijeme kad se rade druge stvari, sanja veliku žed, a ne može se prenuti iz ljenosti koja je ovladala njime čim je uspio zametnuti u neki pasivni dio mozga svoje sitne brige: oko žena kojih se ne može riješiti, oko svjetlosivog odijela i prugaste kravate, za koje nema novaca, a morao bi kupiti, jer gubi neke pozicije među onim šušicama koje preko ljeta sjede u vrtnim restauracijama u Opatiji ili se vozikaju s momcima iz boljih obitelji dva puta tjedno do Bleda i nazad, a ostalo doba godine sjede na fakultetima, duboko razmišljaju o novim frizurama, čipkastom rublju i Beatlesima, listaju modne listove, u kojima je sve tako sjajno i na visokoj nozi, sanjajući svoje moguće velike trenutke, kada će ih vitki nonšalantni momci, koji sve znaju i još više imaju, odvesti u Palace ili u Villu Rebar, gdje će mnogo pušiti, piti pića koja su u modi i imati tužna lica. Ja mu možda i zavidim, jer sjedim u sobi i čitam prave knjige, koje bi možda trebalo čitati u starosti, kada čovjek sve prođe i dosta toga prevale preko pleća. Možda sam uistinu dosta pametan, ali ima i drugih prednosti koje se ne uče u sobama, barem ne u vlastitim. Djevojčica koja, sasvim blizu meni, leži potrbuške s tranzistorom na ušnoj školjčici i maše potkoljenicama gore-dolje, eto, tu je, htio sam joj reći lijepu riječ o tome kako joj tijelo još zrije i tako je čvrsto i nesputano u kupaćem kostimu starije sestre, kakoo ima oči plahe kao u košute, kao u jedne filmske glumice čije je tijelo kao u mršave bolničanke koja radi od šest do šest i hrani se u restoranu. A nisam ništa rekao. Dražio sam joj suhom travkom kožu tamo gdje se prebiba koljeno, gdje je nježno i meko mjesto između dvije tetive, a za koju godinu bit će išarano plavkastim žilicama i mikome neće doći želja da je baš tu poljubi, kao što je meni došla. Smiješila se, i to je bilo sve. Koji je vrag izmislio te tranzistore! I zar su ti ljudi došli na rijeku da sjede u travi, otvaraju konzerve i pljučkaju? Kome se oni pokazuju, kakva je to stupidna prezentacija stvarčica koje se kupuju u staretinarnicama ili ih šalju rodaci iz drugog svijeta, gdje teče med i mlijeko, samo ako se čovjek pretvori u mali besprijekorni stroj? Dovraga, postajem nervozan kao teta Anika koju je ulovio klimakterij! I ništa, zapravo, zajedničkog s tim ljudima, premda postoje neke nevolje koje su nam zajedničke i trebali bismo o tome popričati. Ništa zato što sam ja suh kao suhi bakalar, a onaj tamo debeo kao panj. Nešto drugo nas razdvaja i netko mora da je kriv za to, ali tko? Šta da i pronađu tog krivca, da ga razapnu na točak, da ga svezu konjima za repove, da ga nabiju na kolac, da ga skuhaju, da učine i nešto još gore, što historija ne pozna, šta bi to promijenilo među nama, koji se zaobilazimo proračunato kao hladne zvijezde i riječi nam služe, ne za razumijevanje, već kao upozorenja da bismo mogli na vrijeme umaći jedan od drugoga.“

Sunce je još niže sišlo i netko je rekao da će sutra padati kiša, jer zapad postaje krvav. Zdravko i Pjegavi išli su u povratku istim putem, uskom trakom pijeska, pa, kroz guštik, na cestu.

— Dovraga, ista vrućina kao i ranije — reče Zdravko — bolje je sjesti u kadu, otvoriti tuš i vikati: Ljetna kiša! Živjela ljetna kiša!

Pjegavi nije reagirao. Kad je autobus prelazio most, on vidje u maloj mrtvaji, među rijetkim vrbama, čovjeka, sama samcata, sa štapom za pećanje u ruci.

— Čovjek — reče Pjegavi poluglasno.

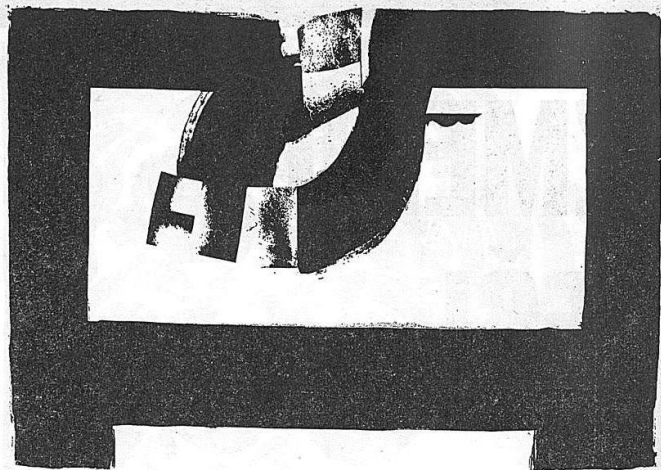
— Šta kažeš — oglaš se Zdravko.

— Kažem: kakva gužva.

— Ma jezivo! Čovjeku ta prokleta stiska pokvari čitav lijepo provedeni dan.

★

Ovo je nesvršetak druge priče. Ima ih još, ali ja znam da mi najblagonakloniji čitalac nema više vremena.

vićazoslav hronjec

4 pesme

Moraćeš jednog dana da kreneš od jedne čvrste uverenosti, koja graniči sa samouverenošću ili cinizmom. Ali, pre toga, moraćeš da izmisliš čitav jedan ritual, u kome će se, u pravilnim razmacima vremena, ponavljati neki pokreti i figure koji, doduše, ne moraju imati svoj vidljivi smisao, ali koji će u sebi zgrušati čitavo misaono iskustvo tvoje epohe. Ako to postigneš, bićeš oslobođen čak i sebe samog. Bićeš fikcija. Ideja. Sušta razasutost.

Osetio si pomanjkanje ideala, ali to još nije razlog za pepeo. Niko nije ovlašćen da sumnja u remećenje kosmičke zakonitosti samo zbog toga što neko umire u ime slobode, ili čak u ime ideala. Zato treba uvek glasati za najbliži trenutak lepote, koga obično nisi svestan sve dok ne bude prah. Divno buncanje u nekoj sobi br. 311 i luda obuzetost tuđim licem, tuđim telom: eto ti trenutak čiste prozračnosti. Ne interesuje me rađanje vatre. Interesuje me vatra.

Osećam da više ništa ne postaji osim onog prljavog sivila na obali. Ali ako pokušate da pred njim skinete svih sedam velova sa svoga lica, naći ćete, posle svega, jedan predeo, pun žudnje i spokojstva, omeden beličastom maglinom. U niši, kraj sporednih vrata, koja gledaju na istok, postoji jedna razderotina sa mnogo smolastih tačkica koje podsećaju na jato vrana iznad površine ustalasalog žita. Ali ako bolje pogledate, odnosno ako se malo izmaknete, ali tek pošto ste svečnjak s dve skoro dogorele cveće stavili na mramorni stalak, na kome je pre jednog stoleća počivalo poprje nekog mecene, primetićete da se jato vrana vraća u prvobitni, početni oblik skice, kada je ideja o fresci postojala tek u suludoj glavi nekog srednjovekovnog majstora. Biće vam savim svejedno da li je sve to završeno, ili li se lek trepetom krila može završiti. Važan je ukus epohe. San na putu prema jedinoj i neponovljivoj ekstazi.

Pokušavao sam da umrem u trenutku nadahnuća: obala je puna školjki, a ono malo peska, koji mi se vrzma po glavi, to, u svakom slučaju, neće zaustaviti tvoju ruku u plemenitom grču, dostojnom poštovanja. Postoji uvek jedno popodne, puno sa-moće i nemejljive tišine; ljudi prolaze ulicom, čudno me gledaju, ali sve to, ta sušta razasutost trenutka, ne može da me obuzme u prvom dahu. Pokušavao sam da shvatim: cveće i ono malo trave između kamenova u parku, dok sam nosio Pikasa u srcu, a Mikelandela u glavi. Da li je moguća još jedna ljubav, u ime istorijske snohvatice?